

Asia: VN/20544/2025

Lausuntopyyntö luonnoksesta laiksi perusopetuslain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Onko teillä lausuttavaa esityksen 22 pykälään koskien oppilaan oppimisen ja osaamisen arviointia?

-

Onko teillä lausuttavaa esityksen 22 a pykälään koskien oppilaan arvioinnista ja opinnoissa etenemisestä päättämistä?

-

Onko teillä lausuttavaa esityksen 22 b pykälään koskien todistuksia?

-

Onko teillä muita huomioita esitykseen?

Nuorisotutkimusseura kiittää mahdollisuudesta lausua luonnoksesta laiksi perusopetuslain muuttamisesta. Esityksessä ehdotetaan perusopetuslakia muutettavaksi siten, että siinä olisi oppilaiden arviointiin ja opinnoissa etenemiseen liittyvät yhtenäiset menettelyt.

Lausuntopyynnössä todetaan, että arvioinnin tehtävänä olisi kuvata, miten oppilas on saavuttanut perusopetuksen oppimäärään sisältyvien perusopetuslaissa tarkoitettujen oppiaineiden ja valinnaisten aineiden tavoitteet sekä toiminta-alueiden tavoitteet. Arviointiin sisältyisi oppilaan oppimisen, osaamisen ja työskentelyn arviointi. Lisäksi arvioitaisiin oppilaan käyttäytymistä.

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi oppilaan arviointia koskeva pykälä ja säädettäväksi uudet oppilaan arvioinnista ja opinnoissa etenemisestä päättämistä sekä todistuksia koskevat pykälät. Esityksessä oppilaan arvioinnista, vuosiluokalle siirtymisestä ja todistuksista säädettäisiin lain tasolla.

Lisäksi esityksessä annettaisiin täsmälliset asetuksenantovaltuudet sekä valtuudet Opetushallitukselle antaa tarkemmat määräykset opetussuunnitelman perusteissa.

Nuorisotutkimusseura pitää tärkeänä ja kannatettavana, että arviointiin kiinnitetään huomiota. Nykytilan kuvauksessa on hyödynnetty ajankohtaista tutkimustietoa varsin paljon. On myönteistä, että oppimisen ja osaamisen arvioinnin tavoitteet, kohteet ja periaatteet määritellään aiempaa täsmällisemmin lain tasolla. Se vahvistaa arvioinnin läpinäkyvyyttä ja voi parhaimmillaan tukea lasten ja nuorten tuen tarpeiden tunnistamista. Esitetyt lainsäädäntömuutokset eivät kuitenkaan yksinään ratkaise käytännössä esiin tulleita yhdenvertaisuusongelmia.

Hallitusohjelman Osaava Suomi -luvussa asetetaan osaamistakuun tavoite vähimmäisosaamistason määrittelemiseksi ja varmistamiseksi peruskoulussa. Käytännöllisenä tavoitteena esityksessä on ”keskeisten vähimmäisosaamisen tavoitteiden määrittely opinnoissa etenemiseksi”. Tavoitetta voi pitää myönteisenä sillä perusteella, että se pyrkii varmistamaan, että kaikilla lapsilla ja nuorilla on riittävät valmiudet toimia kansalaisena ja työelämässä. On niin lasten ja nuorten kuin yhteiskunnan etu, että jokaisella nuorella on perusopetuksen päättyessä riittävät perustaidot, joita hyödyntäen hän pystyy toimimaan ja kokee osallisuutta yhteiskunnassa, voi elää itselleen merkityksellistä, hyvää elämää sekä pärjää jatko-opinnoissa ja työelämässä. Siksi on tärkeää, että oppilaan oikeus tukeen säilyy vahvana.

Oppimis- ja osaamistavoitteiden saavuttaminen edellyttää, että oppimisen tuki järjestetään riittävän ajoissa ja riittävässä määrin jokaisen tukea tarvitsevan oppilaan kohdalla. Uudistusta seurattaessa on tutkittava, missä määrin tämä ohjaa opettajien huomiota oppilaisiin, joilla on vaikeuksia saavuttaa tätä tavoitetta, ja missä määrin opettajat pystyvät vastaamaan kaikkien oppilaiden, myös hyvin menestyvien, tarpeisiin.

Lasten ja nuorten osallisuuden ja oppimisen näkökulmasta oppilailla tulee olla mahdollisuus osallistua arviointiin. Lakimuutoksessa onkin syytä kiinnittää huomiota siihen, että oppilaalla tulee olla tosiasiallinen mahdollisuus osoittaa osaamistaan itselleen sopivimmalla tavalla ja että arvioinnin tulee tukea oppilaan oppimista. Oleellista on myös, että oppilas ymmärtää, millaisten kriteerien perusteella arviointi on tehty.

Nuorisotutkimusseura pitää myönteisenä, että hallituksen koulutuspoliittiset uudistukset ovat olleet maltillisia ja rakentuvat suomalaisen koulutuspolitiikan pitkän linjan mukaisesti ennakoitavana toimintana, joka pohjautuu aiempaan traditioon. Pidämme lain tavoitetta ja sen taustavalmistelua pääosin perusteltuna.

Nuorisotutkimusseura kiinnittää kuitenkin huomiota siihen, että huolimatta yhteisistä arviointiohjeistuksista arvioinnissa on havaittu eroja niin alueellisesti kuin tyttöjen ja poikien välillä (esim. Venäläinen & Metsämuuronen 2015). Kuntien ja koulujen käytännöt ovat erilaisia, mikä heikentää arvioinnin oikeudenmukaisuutta ja yhdenvertaisuutta, jos tavoitteena pidetään kaikkien

oppilaiden arviointia yhtenevien kriteerien mukaan. Huolimatta ohjeistuksista ohjeiden tulkinta koulu- ja opettajatasolla voi vaihdella.

Lakimuutos nähdään esityksessä kustannusneutraalina. Nuorisotutkimusseura toteaa, että ei ole uskottavaa ajatella yllä kuvatun valossa, että riittävää arviointiosaamista pystyttäisiin kehittämään nykyisellä rahoituksella. Kantamme on, että tämä vaatii erillistä resursointia. Yhdenvertainen arviointi edellyttää osaamista ja yhteistä keskustelua myös koulun tasolla: miten arviointiohjeita tulkitaan ja sovelletaan mahdollisimman yhdenvertaisesti ja oikeudenmukaisesti. Tämän tavoitteen turvaaminen edellyttää täydennyskoulutuksen tarjoamista. Näiltä osin opettajien täydennyskoulutukseen hallituskauden aikana kohdistetut leikkaukset voivat vaikuttaa osaamistakuun tavoitteiden toteutumiseen.

Esimerkiksi tukea tarvitsevien oppilaiden työskentelyä ja arviointia saattavat vaikeuttaa kielellinen saavutettavuus, kulttuuriset seikat sekä vamman tai toimintarajoitteen vuoksi tarvittavien tukitoimien ja apuvälineiden puutteet. Tämä ei saisi vaikuttaa oppilaan arviointiin. Sen välttämiseksi tarvitaan tietotaitoa tunnistaa oppilaiden erilaiset tarpeet, pedagogista osaamista ja erilaisia tapoja toteuttaa arviointia.

Esitysluonnoksen mukaan lainvalmistelussa ei ole kuultu lapsia, koska lainsäädäntöön ei ehdoteta merkittäviä muutoksia nykytilaan nähden. Lapsen oikeuksien komitea totesi vuoden 2023 arviointiraportissaan, että Suomen tulisi vahvistaa lapsen oikeuksien arviointia lakeja säädettäessä. Tämä taas edellyttää lasten osallistumisoikeuksien kunnioittamista myös lasten ja nuorten ryhmien osalta. Oppilaat, lapset ja nuoret ovat esitysluonnoksessa ehdotettujen säännösten pääkohderyhmä. Nuorisotutkimusseura toteaaakin, että lasten ja nuorten näkökulmien kuuleminen olisi ollut ainakin yhtä tärkeää kuin opettajien ja rehtorien näkemysten selvittäminen.

Lisäksi Nuorisotutkimusseura toivoo, että esityksessä tullaan ottamaan kantaa myös lakimuutoksen vaikutusten seurantaan. On syytä seurata tarkkaan sitä, miten tavoiteltu oppimisen ja osaamisen arvioinnin yhdenvertaisuus edistyy lainsäädäntömuutosten ja opetussuunnitelman perusteiden uudistamisen jälkeen.

Kiilakoski Tomi
Nuorisotutkimusseura ry